

Runcimanov pristup u ovoj je knjizi većim dijelom pripovjedački, a ne analitički. Njegove generalizacije i mišljenja često su dani u obliku kratkih sentenci, koje obično ne obuhvaćaju potpuno složenu problematiku. Te kratke generalizacije ponajviše zamjenjuju citiranje izvora i mišljenja drugih historičara kojih u knjizi ima neobično malo.

Vjerojatno to proizlazi iz načina na koji je knjiga nastala: na osnovi niza predavanja. Očito je da autor nije mogao ili nije htio toliko raditi na produbljavanju predavanja, koliko je potrebno da bi se dobila vrijednost adekvatna istraživačkom radu koji može biti tiskan u knjizi.

Čini se da je Runcimanu bilo veoma stalo da pokaže kako je historičareva zadaća poredati političke događaje kronološkim slijedom te objasniti međusobne odnose i mišljenja nekoliko ljudi koji su imali veći utjecaj u tim zbivanjima. Tek ponekad skida i »veo tajne« s nekih događaja, potpunije i dublje prikazujući unutrašnje porive pojedinih ličnosti.

Koliko god cijenimo Runcimana kao vrsnog historičara treba zaključiti da »Bizantska teokracija« nije djelo na razini autorove reputacije kao znanstvenika. Na dva bitna pitanja: »kakva je bila bizantska teokracija?« i »zašto je postala baš takva bizantska teokracija?« njegova knjiga nije mogla dati zadovoljavajući odgovor.

Ivo Goldstein

ISTORIKI-SLAVISTY MOSKOVSKOGO UNIVERSITETA, Moskva 19

Prošle godine je u Moskvi objavljen zbornik u čast 40. godišnjice Katedre za povijest Južnih i Zapadnih Slavena na Historijskom fakultetu Moskovskog univerziteta. Riječ je o informativno-dokumentarnom zborniku, neke vrste jubilarnoj spomenici koju je spomenuta katedra izdala. Iz zbornika saznajemo da je na Historijskom fakultetu Moskovskog univerziteta započelo specijalizirano izučavanje povijesti inozemnih Slavena (Južnih: Bugara i Jugoslavena, te Zapadnih: Poljaka i Čehoslovaka) tek 1939. kad je prof. dr Vladimir Ivanovič Pičeta¹ organizirao specijalnu katedru. Još uoči i za vrijeme rata na katedri su predavali istaknuti profesori, inostrani i sovjetski, kao poznati češki znanstvenik i društveni radnik Zdeněk Nejedlý (1878—1962), B. D. Grekov, M. N. Tihomirov i N. P. Gracijanski. Od početka se katedra odlikovala plodnim pedagoškim i znanstvenim radom — bila je kovačnica kadrova specijalista za povijest inozemnih Slavena. Na katedri se izučavala i predavala povijest spomenutih naroda od najranijih vremena do današnjih dana. U zborniku su navedeni i sumarni statistički podaci za spomenuto vrijeme. Citamo da je od 1939. do 1979. završilo katedru 880 studenata koji su se specijalizirali kako slijedi: 183 za povijest Bugarske, 243 za povijest Poljske, 233 za povijest Čehoslovačke i 206 za povijest naroda i narodnosti Jugoslavije. Uz povijesne predmete izučavali su se i jezici ovih naroda. Za isto vrijeme završilo je na katedri aspiranturu 101 specijalist, od kojih se 25 specijaliziralo za povijest Jugoslavije. Danas postoje u SSSR-u ove katedre za izučavanje povijesti Južnih i Zapadnih Slavena: katedra historije Južnih i Zapadnih Slavena na Lavovskom

¹ Iz autobiografije V. I. Pičete objavljene u ovom zborniku saznajemo da je rođen 9(22) listopada 1878. u Poltavi, u obitelji predavača Ivana Kristoforoviča Pičete, rođenog u Mostaru (Hercegovina) i da mu je majka bila Ukrajinka. V. I. Pičeta je završio Moskovski univerzitet i kasnije u njemu do svoje smrti predavao. Umro je 1947.

univerzitetu; katedra socijalističkih zemalja, Južnih i Zapadnih Slavena na Kijevskom univerzitetu i katedra historije srednjeg vijeka i inozemnih slavenskih naroda na Voronješkom univerzitetu. Ako se uzme u obzir toliki broj katedra, tada je spomenuta cifra završenih studenata doista velika.

Zbornik o kojem je riječ pruža nam dosta detaljan pregled pedagoškog i znanstveno-istraživačkog djelovanja katedre za povijest Južnih i Zapadnih Slavena na Historijskom fakultetu Moskovskog univerziteta. On je sastavljen iz dva dijela. U prvom se upoznajemo s bibliografskim spiskom svih predavača i suradnika katedre u proteklih 40 godina. Uz dovoljno detaljne biografije profesure tu su i detaljni bibliografski podaci svakog člana katedre osim bibliografije docenta I. Očaka. To su zapravo znanstvene biografije iz kojih se jasno vidi kakav je znanstveni i pedagoški doprinos slavističke povijesne znanosti u SSSR-u. Osim profesora, tu su imena, teme i drugi podaci o aspirantima koji jesu ili nisu obranili disertacije na katedri. Zatim zbornik donosi poseban spisak svih 880 studenata koji su diplomirali na katedri u razdoblju od 1941. do uključivo 1978. Imena se izlažu alfabetskim redom po godinama diplomiranja. Uz imena date su i teme diplomskih radova kao i znanstveni rukovodioci ovih tema. Na taj način imamo još jedan zanimljiv pregled znanstvenih istraživanja na katedri. Zanimljivo je spomenuti da među imenima studenata odnosno diplomanata i aspiranata susrećemo imena danas poznatih sovjetskih i inozemnih povjesničara specijalista za povijest Slavenskih naroda, doktora, profesora i akademika. Usput možemo primijetiti da su tu i popisi inozemnih studenata i aspiranata koji su diplomirali ili obranili disertacije na katedri odnosno Historijskom fakultetu Moskovskog univerziteta, a među njima i Jugoslavena.

Na kraju ovog razdjela jesu imena inozemnih profesora i doktora koji su predavali kao gosti na katedri ili su posjetili katedru i održali informativna predavanja o svojim sveučilištima. Ovdje susrećemo imena profesora svih slavenskih univerziteta među kojima i naše zemlje. Iz Jugoslavije spominju se u prvom redu profesori koji su održali za studente cikluse ili pojedinačna problemska predavanja. Navest ćemo njihova imena: Ferdo Culinović (on je bio promoviran za počasnog doktora Moskovskog univerziteta), Vaso Čubrilović (inozemni član Akademije nauka SSSR-a), Jaroslav Šidak, Dragoslav Janković, Dimitrije Vujović, Nikola Petrović, Đorđe Radojičić i dr. Osim njih bilo je znanstvenih radnika koji su dolazili na godišnju ili polugodišnju specijalizaciju, tj. bili pri katedri i radili na određenim svojim temama koristeći se bibliotekama ili (rjeđe) arhivima Moskve.

Drugi dio zbornika donosi zanimljive dokumente o radu katedre od njenih početaka 1939. Iz njih se vidi da je ona radila i u najteže vrijeme drugoga svjetskog rata. Značajan i zanimljiv je u tom pogledu izvještaj o radu katedre od 1939. do 1946. koji je pisao njen prvi šef V. I. Pičeta. Mislim da će biti zanimljivo upoznati se barem s jednim izvatkom iz Pičetina izvještaja koji govori o teškim, ali zanimljivim počecima katedre. On piše: »Otvarajući na fakultetu prvu u Sovjetskom Savezu katedru slavjanovedenija Historijski fakultet Moskovskog državnog univerziteta, trebao je uznastojati kako bi se uz znanstvenoistraživački i pedagoški rad moglo početi s pripremanjem kadrova mladih sovjetskih slavista-istraživača.

U tom cilju treba kultivirati među našim studentima izučavanje slavenskih jezika: poljskog, češkog, bugarskog i srpskog. Mogućnosti za to postoje, jer se u Moskvi može naći kvalificiranih specijalista za predavanje jezika, o čemu sam se uvjerio iz razgovora s mnogim ličnostima.

Teže će biti s predavačima-specijalistima slavistima. Na sreću, u Sovjetskom Savezu nalazi se profesor Nejedlý, koji je pobjegao iz Češke skrivajući se od ruke fašističkih zlotvora. On za sada ne zna dobro ruski jezik, ali govori dosta slobodno, iako s jakim akcentom [...] Z. R. Nejedlý autor je niza radova iz povijesti Češke te dvotomne biografije V. I. Lenjina i trećeg toma koji je bio predan u štampu

uoči fašističke okupacije Čehoslovačke. Njegov poziv osigurao bi predavanja iz »Povijesti Češke«. S predavanjem o »Povijesti Poljske« ne će biti problema. Imamo predavačku snagu za taj predmet. U težem je položaju »Povijest Južnih Slavena«, jer osim lingvističara i specijalista profesora Selišćeva nemamo u Moskvi specijalista za povijest Južnih Slavena. Međutim, postoji izlaz, jer se docent IFLI S. A. Nikitin bavio poviješću Bugara i poznaje bugarski jezik. Što se tiče povijesti Srbije, nju bi mogao predavati prof. Selišćev i akad[emik] J. V. Gotje koji je sličan ciklus predavao u dorevolucionarnom univerzitetu, a, u slučaju potrebe i ja koji sam predavao ne jednom sličan ciklus na Višim ženskim kursovima od 1911—1917. godine [...]« (180—181).

Slijedeći izvještaj za 1946/47. godinu rada katedre je napisao novi šef katedre profesor S. A. Nikitin koji je ovu dužnost zadržao do 1961. kad ga je zamijenio I. A. Voronkov (1961—1972), a poslije njega V. G. Karasjov.

Zbornik završava prikazom rada katedre za prošlih 40 godina koji bi, po logici stvari, bolje pristajao prvom dijelu zbornika.

Iz ovog se prikaza vidi da je katedra pored značajnog pedagoškog rada postigla znatne uspjehe na znanstveno-istraživačkom području. Spomenut ćemo podatak da je katedra samo u oblasti izučavanja povijesti jugoslavenskih naroda od 1954. objavila tri monografije² i više manjih istraživanja. U zbornik »Slavjanskaja historiografija« (1966) uvršteni su prilozi i o jugoslavenskoj historiografiji.³ U toku 60—70. godina glavna zadaća katedre bila je priprema i izdavanje udžbenika povijesti Južnih i Zapadnih Slavena. Godine 1969. takav je udžbenik objavljen i u njemu je izložena objektivna povijest jugoslavenskih naroda. Međutim, udžbenik je na zahtjev i intervenciju Bugarske morao biti povučen iz upotrebe, jer Bugari nisu bili zadovoljni inače objektivnim prikazom povijesnog razvitka Socijalističke Republike Makedonije. Deset godina kasnije (1979) objavljena je knjiga »Kurs predavanja iz povijesti Južnih i Zapadnih Slavena«. Kao i prvi napisali su ga članovi katedre i suradnici Instituta slavjanovedenija Akademije nauka SSSR-a. Međutim, ni s tim udžbenikom katedra nije imala mnogo sreće jer se i opet umiješala politika. Dakako, ova primjedba nije zapisana u zborniku koji samo fiksira izdanje spomenutih udžbenika. Sada katedra radi na izdanju historiografskih radova kao i na izdanju dvotomne povijesti katedre.

Zbornik o kojem je ovdje riječ daje mnogo detaljniji uvid u istraživačko-znanstveni i pedagoški rad katedre, nego što smo to u ovom kratkom prikazu mogli izložiti.

Ivan Očak

² I. D. Očak, Jugoslavjanskije internacionalisty v borbe za pobjedu sovjetskoj vlasty v Rossii 1917—1921. Moskva 1966; V. G. Karasjev, Serbskij demokrat Živojin Žujević. Publicističeskaja dejatel'nost v Rossii 60-tih godov XIX v. Moskva 1974; J. S. Makova, Zagreb v XVI vjeke. Iz istorii socijalno-ekonomičeskikh otnošenii v feodal'nom gorode. Moskva 1976.

³ I. M. Beljavskaja, I. D. Očak, Nekotoryje problemy istorii zarubežnih slavjanskih narodov. Slavjanskaja istoriografija, Moskva 1966; B. Z. Mirkin, Osveščenje zaključitel'nogo etapa narodno-osvoboditel'noj vojny (1944) v jugoslavskoj historiografii. (na i. mj.)

H I S T O R I J S K I
Z B O R N I K

IZDAVAČ: Savez povijesnih društava Hrvatske

REDAKCIJSKI ODBOR

Ivan KAMPUŠ
Bernard STULLI
Jaroslav ŠIDAK

GLAVNI I ODGOVORNI UREDNIK

Jaroslav ŠIDAK

KOREKTOR

Branko ERDELJAC

Adresa uredništva: Savez povijesnih društava Hrvatske,
Zagreb, Filozofski fakultet, Ul. Đure Salaja 3

Časopis izlazi jednom godišnje

Pretpiate i narudžbe šalžite na adresu: Savez povijesnih društava Hrvatske, Zagreb,
Krčka 1

Cijena ovog broja iznosi 500 din.

Izdavanje časopisa sufinancira Samoupravna interesna zajednica za znanstveni rad
SRH — VII.

Tisak Štamparskog zavoda »Ognjen Prica« u Zagrebu — rujan, 1982.